

Technika siedmiu sit wobec granicy zasięgu grafii łacińskiej. Analiza interkomprensyjna na materiale ukraińsko-polskim

ABSTRACT: Hofmański Wojciech, *The Seven-Sieve Technique in the Face of the Latin Script Range Boundary: An Intercomprehension Analysis on Ukrainian-Polish Material*, "Poznańskie Studia Slawistyczne" 25. Poznań 2024. Wydawnictwo "Poznańskie Studia Polonistyczne," Adam Mickiewicz University, Poznań, pp. 243–266. ISSN 2084-3011.

This article builds upon a previous publication that served as an introduction to the intercomprehension of *The Seven Sieves Technique* within the Slavic linguistic domain (Hofmański 2020). The present study, as a second and complementary contribution to this subject, conducts a thorough analysis of the functionality of the technique when applied to pairs of Slavic languages characterised by differences in linguistic subfamily affiliation and the type of script employed (Latin alphabet vs. Cyrillic). The conducted analysis indicates that the difficulty level in comprehending a message subjected to the seven-step adaptive procedure is comparable for texts originally written in Czech and Ukrainian. This finding corroborates the hypothesis regarding the substantial potential of the technique and its full functionality in transcending the boundaries imposed by script variations.

KEYWORDS: intelligibility; intercomprehension; language adaptation; The Seven Sieves Technique; multilingualism

Od lat dwutysięcznych zaobserwować można wyraźny wzrost liczby prac poświęconych komunikacji dwujęzycznej w obrębie słowiańskiej przestrzeni etnokulturowej. Do grona teoretyków-prekursorów zalicza się Květoslava Musilová, Miroslava Sokolová, Daniela Slančová (2005), Mira Nabělková (2008) czy Jaroslav Lipowski (2012), i to ich prace przynoszą ważne ustalenia teoretyczne¹. W Polsce dopiero rok 2022 oznaczał przełom, za który uznać trzeba pierwszą konferencję w całości poświęconą interkomprehensji². Do dziś widoczny jest także deficyt prac poświęconych czynnikiem warunkującym tego typu porozumienie translingwalne w precyzyjnym odniesieniu do danej odmiany języka. Jednocześnie wciąż rośnie zapotrzebowanie na analizy dotyczące relacji zachodniej i wschodniej części Słowiańszczyzny (cf. Saturno, Gębał, 2022), co wiązać trzeba z kierunkiem i intensywnością migracji. Z tego właśnie względu celem artykułu jest przybliżenie fenomenu słowiańskiej komunikatywności międzyjęzykowej, lokalnego wariantu zjawiska interkomprehensji, w perspektywie języka pisanego. Niżej analiza uzupełnia także luki związane z koniecznością precyzyjnego omówienia i zilustrowania *techniki siedmiu sit*, która na gruncie polskim (słowiańskim) zaprezentowana została w 2020 na materiale czesko-polskim, czyli w odniesieniu do pary języków, których kontakt nie wymaga przekraczania zasięgu grafii łacińskiej (Hofmański, 2020).

Technika siedmiu sit, która pierwotnie opracowana została z myślą o językach romańskich, jest już stosunkowo dobrze znaną procedurą (cf. Klein i Stegmann, 2000; McCann, Klein i Stegmann, 2003), jednak obszar słowiański z pewnym opóźnieniem sięga do światowego dyskursu interkomprehensyjnego, co prawdopodobnie wiązać trzeba z wciąż stosunkowo dużą żywotnością paradygmatu strukturalistycznego.

1 Nie może być zaskoczeniem fakt, że ze względu na politykę językową Czechosłowacji i systemowo wspieraną do 1993 roku dwujęzyczność społeczeństwa tematy te znalazły się w pierwszej kolejności w centrum zainteresowania badaczy związanych z ośrodkami naukowymi na Słowacji i w Czechach.

2 Wydarzenie miało miejsce 2 i 3 grudnia 2022 roku na Uniwersytecie Gdańskim, a organizatorami byli Jacopo Saturno (Università di Bergamo) oraz Przemysław Gębał (UG). Wcześniej, bo już w 2016 roku, w czasie VI Światowego Kongresu Polonistów w Katowicach zorganizowano odrębny panel poświęcony interkomprehensji, jednak kongres ten miał charakter ogólnopolonistyczny i glottodydaktyczny.

Zilustrowana wcześniej na gruncie zachodniosłowiańskim technika³ okazała swoją wysoką skuteczność w przypadku próbki tekstu, którego analiza i adaptacja nie wymagała przekraczania granicy zasięgu grafii łacińskiej. Ta sama technika ma jednak bez wątpienia zastosowanie szersze, a kwestia grafii – choć stanowi relatywnie dużą przeszkodę w perspektywie procesu poznawczego i skorelowanej z nim dostępności wartości informacyjnej obcojęzycznego komunikatu – zdecydowanie nie przesądza o konieczności jej odrzucenia. W tym miejscu istotne wydaje się jednak poczynienie kilku uwag, których uwzględnienie warunkować będzie dalszą procedurę. Kluczem do efektywnego stosowania tej interkomprehensyjnej techniki w przypadku pary języków operujących różnymi systemami znakowania jest przynajmniej elementarna znajomość grafii tekstu źródłowego. Ze względu na dużą uniwersalność zapisu łacińskiego oraz cyrylicy nie wydaje się to przeszkodą nie do pokonania, choć nabycie tej kompetencji (jednorazowo; w celu sukcesywnego wykorzystywania w kolejnych działaniach komunikacyjnych) nieznacznie wydłuży procedurę w stosunku do analogicznego działania w parze języków słowiańskich o zbieżnym typie alfabetu. Należy przy tym pamiętać, że opanowanie podstawowej wiedzy oraz wyćwiczenie komunikacyjno-językowej elastyczności samo w sobie wymaga pewnego treningu i automatyzacji procedur w ramach kolejnych *sit*. Mowa bowiem o próbie wejścia w autonomiczny obszar nowego języka, a zatem przekroczenia ram normy językowej, co istotnie odróżnia proces poznawczy od operowania w zakresie odmian środowiskowych i regionalnych języka natywnego odbiorcy.

Druga uwaga związana jest z samym układem wewnętrznym elementów techniki i bezpośrednio dotyczy kolejności *sit*, które – nakładając się na siebie – pozwalają na dostęp do wartości informacyjnej obcojęzycznego komunikatu. Bazowy układ *sit* obejmuje kolejno: (1) internacjonalizmy, (2) analogie w zakresie pisowni i wymowy, (3) słownictwo (ogólno) słowiańskie i *nomina propria*, (4) kategorie werbalne i imienne, (5) układ

3 Więcej na temat historii techniki *Techniki siedmiu sit*, strategii dostosowywania do potrzeb użytkowników języków słowiańskich oraz kontekstu jej funkcjonowania w perspektywie europejskiej polityki językowej – v. Hofmański, 2020, 215–218.

linearny wypowiedzeń i jego możliwe modyfikacje, (6) prefiksy i (7) sufiksy (Hofmański, 2020, 218).

O ile w przypadku działania w obszarze zasięgu grafii łacińskiej (i analogicznie – cyrylicy) kolejność stosowania *sit* jest do pewnego stopnia względna, a wytrenowany użytkownik adaptuje tekst, łącząc wybrane *sita* wręcz synchronicznie (Hofmański, 2020, 223), o tyle w przypadku procedury przekraczającej granice grafii punktem wyjścia musi być każdorazowo transliteracja. Sito odnoszące się do specyfiki innojęzycznego zapisu dotychczas pozycjonowane było jako drugie, oddając pierwszeństwo filtrowaniu słownictwa o charakterze uwspólnionych internacjonalizmów. Tym razem względnie kompletna procedura transliteracyjna warunkuje przeprowadzenie dalszych działań, a jej pominięcie prawdopodobnie uniemożliwi uzyskanie dostępu do wartości informacyjnej. Granica zasięgu grafii skutkuje więc zamianą kolejności, która wyglądać musi w sposób następujący: (1) analogie w zakresie pisowni i wymowy, (2) internacjonalizmy, (3) słownictwo (ogólno)słowiańskie i *nomina propria*, (4) kategorie werbalne i imienne, (5) układ linearny wypowiedzeń i jego możliwe modyfikacje, (6) prefiksy i (7) sufiksy.

Zastosowana tu forma prezentacji *techniki siedmiu sit* jest analogiczna do wcześniej obranego sposobu ilustrowania jej działania na materiale czesko-polskim. Dla optymalnego ukazania pełnej funkcjonalności procedury w perspektywie przekraczania granicy zasięgu grafii przyjęto układ ukraińsko-polski.

1. Analogie w zakresie pisowni i wymowy

1.1. Adaptacje obligatoryjne/transkrypcja

Procedura transkrypcyjna dotyczy całości tekstu. Wydaje się niezwykle prawdopodobne – co jednak wymaga dalszych badań eksperymentalnych i potwierdzenia – że względnie dokładne opanowanie znaków przynajmniej jednego blisko spokrewnionego języka słowiańskiego o odmiennej grafii może pozwalać na (przynajmniej podstawowe) stosowanie techniki w przypadku kolejnych par języków o nieco odmiennej specyfice. Jest to tym samym najbardziej czasochłonny element całej procedury, który stanowi jednocześnie źródło uniwersalnych

kompetencji przekraczających zakres wyznaczony przez prezentowaną tu parę języków.

1.1.1. Filtracja⁴

Litery alfabetu ukraińskiego	Transliteracja	Transkrypcja
А а	A a	A a
Б б	B b	B b
В в	V v	W w
Г г	G g	H h
Ґ ґ	Ğ ğ	G g
Д д	D d	D d
Е е	E e	E e
Є є	Ê ê	Je je, e, ie
Ж ж	Ž ž	Ž ž
З з	Z z	Z z
И и	I i	Y y
І і	Ì ì	I i
Ї ї	Ĭ ĭ	Ji ji
Й й	J j	J j
К к	K k	K k
Л л	L l	Ł, Lł, l
М м	M m	M m
Н н	N n	N n
О о	O o	O o
П п	P p	P p
Р р	R r	R r
С с	S s	S s
Т т	T t	T t

⁴ Zasady transkrypcji i transliteracji w opracowaniu Słownika języka polskiego PWN – <https://tinyurl.com/fe2y44wy>. (11.12.2023).

Litery alfabetu ukraińskiego – cd.	Transliteracja – cd.	Transkrypcja – cd.
У у	U u	U u
Ф ф	F f	F f
Х х	H h	Ch ch
Ц ц	C c	C c
Ч ч	Č č	Cz cz
Ш ш	Š š	Sz sz
Щ щ	Ŝ ŝ	Szcz szcz
Ь ь	''	''
Ю ю	Ů ů	Ju, U ju, u, iu
Я я	Â â	Ja, A ja, a, ia
''	''	pomija się

Чи справді антибіотики знищують корисні кишкові бактерії.

Антибіотики – одна з головних складових сучасної медицини, вони щороку рятують мільйони життів. Але вони також можуть завдати шкоди нормальній бактеріальній системі організму, від якої залежить наше здоров'я.

У нашому тілі містяться трильйони бактерій, без яких ми не можемо жити, й найбільше їх – у кишківнику. Чи справді ми щоразу, коли приймаємо антибіотики, завдаємо непоправної шкоди цій важли- вій частині нашого організму?

"Мікробіом кишківника – це складна мережа мікробіотичних форм життя у нашому тілі", – каже Джеймс Кінросс, колоректальний хі- рург з Імперського коледжу Лондона⁵.

1.1.2. Adaptacja

Czy sprawdzi antybiotyky znyszczujut korysni kyszkwowi bakterii.

5 Źródło BBC Ukraine: <https://tinyurl.com/4e2py56n>. (11.12.2023).

Antybiotyki – odna z hołownych składowych súčasnoji medycyny, wony szczo-roku rjatujut miljony žyttiw. Ale wony takoż możut zawdaty szkody normalnij bakterialnij systemi orhanizmu, wid jakoji załežit nasze zdorowja.

U naszomu tili mistiatsia tryljony bakterij, bez jakych my ne możemo žyty, j naj-bilsze jich – u kyszkiwnyku. Czy sprawdi my szczo razu, koły pryjmajemo anty-biotyky, zawdajemo nepoprawnoji szkody cij ważywij czasty ni naszoho orha-nizmu?

„Mikrobiom kyszkiwnyka – ce składna mreža mikrobiotycznych form žyttia u na-szomu tili”, – kaže Džejs Kinross, kołorektalnyj chirurg z Imperskoho koledžu Londona.

1.2. Adaptacje wariantywne oraz inne kluczowe procesy

Kolejny element pierwszego *sita* związany jest z pełnym wykorzystaniem analogii w zakresie zapisu/wymowy. Warto już na tym etapie uzupełnić bazową transkrypcję o adaptacyjne modyfikacje, które dotyczą znajdujących bezpośrednio odbicie w grafii historycznych procesów fonetycznych. Z filologicznego punktu widzenia ten katalog odnosić musi się do takich haseł jak pełnogłos, palatalizacja, przegłos, denazalizacja, a nawet protetyka. Szybkie przekazanie niewyspecjalizowanym użytkownikom *techniki siedmiu sit* pełnej wiedzy w zasygnalizowanych wcześniej zakresach wydaje się tyleż niemożliwe, ile wręcz zbędne. Wyjściem z tej pozornie trudnej sytuacji jest wskazanie zamkniętej listy kierunków interpretacyjnych (uczulenie na konieczność wypracowania w tym zakresie swoistej elastyczności poznawczej), których wykorzystanie pozwoli na istotne zwiększenie stopnia asymilacji tekstu. Podzielenie pierwszego *sita* na mniejsze poddziałania jest także bezpośrednim nawiązaniem do wcześniejszych doświadczeń wynikających z testowania techniki w sytuacji nieprzekraczania granicy zasięgu grafii (na materiale czesko-polskim). W konsekwencji, zanim jeszcze wyizolowane zostaną słowa niegenerujące trudności poznawczych (internacjonalizmy w odniesieniu do *sita* 2. oraz słownictwo ogólnosłowiańskie w odniesieniu do *sita* 3.), zneutralizowane zostaną niejasności wynikające z potrzeby uwzględnienia wskazanych wcześniej zjawisk na etapie kolejnych *sit*. Uwaga ta stanowi wtórnie dodatkowe

uzasadnienie pojawiającego się już stwierdzenia o wzajemnym przenikaniu się poszczególnych etapów analizy oraz konieczności współoperowania ich zakresami.

1.2.1. Filtracja

Czy sprawdzi antybiotyki znyszczują korzysni kyszkowi bakterii.

Antybiotyki – odna z hołownych składowych súčasnoji medycyny, wony szczo-roku rjatujut miljony żyttiw. Ale wony takōż możut zawdaty szkody normalnej bakterialnij systemi orhanizmu, wid jakoji zależyt nasze zdorowja.

U naszomu tili mistiatsia tryljony bakterij, bez jakych my ne możemo żyty, j naj-bilsze jich – u kyszkiwnyku. Czy sprawdi my szczo razu, koły pryjmajemo antybiotyky, zawdajemo nepoprawnoji szkody cij ważywij czastyni naszoho orhanizmu?

„Mikrobiom kyszkiwnyka – ce składna mereża mikrobiotycznych form żyttia u naszomu tili”, – kaže Džejms Kinross, kołorektalnjy chirurg z Imperskoho kołedžu Londona.

1.2.2. Adaptacja

Czy sprawdy antybiotyki zniszczują korzysny kiszkowe bakterie.

Antybiotyki– [j]edna z głównych składowych sączesnoji medycyny, ony szczo roku ratujut miljony żytciew. Ale ony takōż możut zawdaty szkody normalnej bakterialnej systemi organizmu, od jak[i]eji zależyt nasze zdrowje.

U naszomu ciali miesciatsia tryljony bakterij, bez jakich my ne możemo żyty, j naj-bilsze jich – u kiszkiwniku. Czy sprawdy my szczo razu, koły przyjmójemo antybiotyky, zawdajemo nepoprawnoji szkody tej ważywej częstyni naszego organizmu?

„Mikrobiom kiszkiwnika – ce składna mereża mikrobiotycznych form żyttia u naszemu ciali”, – kaže Džejms Kinross, kołorektalnjy chirurg z Imperskoho kołedžu Londona.

Najważniejsze analogie⁶ w zakresie wymowy i (wtórnie) grafii:

- możliwa niezgodność wstępowania samogłosek *y/i* przed spółgłoskami i głoskami półotwartymi twardymi (np. [k], [n]),
- możliwa alternacja samogłosek *i: o/a/e (ie)*,
- możliwa alternacja samogłosek *a/o: ó/e/a*,
- możliwa alternacja *ja : a*,
- możliwe występowanie protetycznego (nagłosowego) *w-* przed *i*,
- występowanie w słownictwie rodzimym samogłosek ustnych w pozycjach polskich samogłosek nosowych (np. *a/u: ę/ą*),
- możliwa alternacja *ł/l*,
- alternacja spółgłosek *h:g*,
- alternacja spółgłoski *t'* (pozycyjnie zmiękczone [t]):*ć* oraz możliwa alternacja *c:t*,
- alternacja *ry:rzy*,
- pełnogłos (występowanie pomiędzy spółgłoskami grup typu *-oro-*, *-olo-*, *-ere-*, którym w innych językach słowiańskich odpowiadają grupy z jedną tylko samogłoską).

2. Internacjonalizmy

Celem adaptacji ujętej w ramach sita drugiego jest pełne wykorzystanie wartości informacyjnej słownictwa wspólnego dla języków nieograniczonych bliskim pokrewieństwem genetycznym.

6 Szczegółowe omówienie procesów, których efekty są w tym miejscu przywoływane, przekroczyłoby ramy tego opracowania. Jednocześnie sama technika – potencjalnie będąca pragmatycznym narzędziem o charakterze egalitarnym – nie może zostać przeciążona nadmiarem wiedzy metajęzykowej. Maksymalnie skrócone wskazanie użytkownikom miejsc wymagających zwiększonej ostrożności oraz możliwych kierunków interpretacyjnych wydaje się działaniem całkowicie wystarczającym i zasadnym. W przypadku większego zainteresowania systemem wokalicznym i konsonantycznym współczesnych języków słowiańskich warto jednak sięgnąć do niezwykłe szczegółowej monografii *Języki słowiańskie* (Dalewska-Greń, 2002, 17–117)

2.1. Filtracja

Czy sprawdy **antybiotyki** zniszczują korzystny kiszkiwe **bakterie**.

Antybiotyki – [j]jedna z głównych składowych sączesnoji **medycyny**, ony szczo-roku ratujut **miljony** żytciew. Ale ony takōż możut zawdaty szkody **normalnej bakterialnej systemi organizmu**, od jak[i]eji zależyt nasze zdrowje.

U naszomu ciali miesciatsia **tryljony bakterij**, bez jakich my ne możemo żyty, j najbilsze jich – u kiszkiwniku. Czy sprawdy my szcorazu, koły przyjmójemo **antybiotyki**, zawdajemo nepoprawnoji szkody tej wazhywej częstyni naszego **organizmu**?

„**Mikrobiom** kiszkiwnika – ce składna mereża **mikrobiotycznych** form żytcia u naszemu ciali”, – każe **Dżejms Kinross**, kołorektałnyj **chirurg** z **Impersko-ho kołedżu Londona**.

2.2. Adaptacja

Praktyka w zakresie stosowania techniki wskazuje, że znaczna część internacjonalizmów obecnych w tekstach pisanych przy pomocy blisko spokrewnionego języka słowiańskiego nie wymaga istotnych modyfikacji na etapie tego *sita*. Pewne wątpliwości mogą pojawić się jednak w odniesieniu do konieczności wyizolowania internacjonalizmów, które jednocześnie mieszczą się w kategorii *nomina propria* (skorelowanej z kolejnym *sitem*). Dla zwiększenia przejrzystości techniki można jednak przyjąć, że antroponimy i toponimy niebędące jednocześnie integralną częścią słowiańskiego kontinuum lingwokulturowego mogą zostać roboczo włączone do analizy już na drugim etapie procedury. Jednocześnie ponownie unaocznia się wzajemne przenikanie zakreś-sów kolejnych *sit*.

Czy sprawdy **antybiotyki** zniszczują korzystny kiszkiwe **bakterie**.

Antybiotyki – [j]jedna z głównych składowych sączesnoji **medycyny**, ony szczo-roku ratujut **miliony** żytciew. Ale ony takōż możut zawdaty szkody **normalnemu bakterijnemu systemowi organizmu**, od jak[i]eji zależyt nasze zdrowje.

U naszemu ciali miesciatsia tryljony bakterii, bez jakich my ne možemo żyty, j najbilsze jich – u kiszkiwniku. Czy sprawy my szcorazu, koły przyjmójemo antybiotyki, zawdajemo nepoprawnoji szkody tej ważywey częstyni naszego organizmu?

„Mikrobiom kiszkiwnika – ce składna mereża mikrobiotycznych form życia u naszemu ciali”, – kaže James Kinross, kolorektalnyj chirurg z Imperial College London.

3. Słownictwo (ogólno)słowiańskie i nomina propria

Brak możliwości pełnej adaptacji formalnej rodzimego słownictwa słowiańskiego jedynie przy pomocy procedury zawartej w podziałaniach pierwszego *sita* skutkuje koniecznością dostosowania do normy języka docelowego możliwych do zdekodowania jednostek leksykalnych na tym etapie analizy.

3.1. Filtracja

*Czy sprawy antybiotyki zniszczujut **korzysny** kiszkowe bakterie?*

*Antybiotyki– [j]edna z głównych składowych sączesnoji medycyny, ony **szcoroku** ratujut miliony żytciew. Ale ony **takoż** możut **zawdaty** szkody normalnemu bakteryjnemu systemowi organizmu, od **jak[i]jeji** zależyut nasze **zdrowje**.*

*U naszemu **ciali** miesciatsia tryljony bakterii, bez jakich my **ne** možemo żyty, j najbilsze **jich** – u kiszkiwniku. Czy sprawy my **szcorazu**, koły przyjmójemo antybiotyki, **zawdajemo nepoprawnoji** szkody tej **ważywey częstyni** naszego organizmu?*

*„Mikrobiom kiszkiwnika – **ce** składna mereża mikrobiotycznych form **życia** u naszemu **ciali**”, – **kaže** James Kinross, kolorektalnyj chirurg z Imperial College London.*

3.2. Adaptacja

Kolejne z *sit* przynosi adaptację jednostek leksykalnych o czytelnie bliskim znaczeniu oraz jednocześnie niepełnej zgodności z konwencją docelową normy językowej. Na tym etapie również zaznacza się nieostrość granicy trzeciego *sita* oraz dalszych (6. i 7.), które odnoszą się do intuicyjnie – na podstawie mechanizmów akwizycji języka natywnego (cf. Hofmański, 2021) – dostępnej wartości informacyjnej (gramatycznej/kategorialnej lub semantycznej) prefiksów i sufixów. Pominięte w adaptacji jednostki leksykalne zostaną poddane stosownej procedurze w kolejnych krokach zgodnie z przyjętym ogólnie układem techniki. Osobnego komentarza wymagać będzie uzupełnianie znaczenia słów wchodzących w zakres pozornej ekwiwalencji – przede wszystkim dotyczy to słów o nieprzystawalności stylistycznej (np. archaiczność) i/lub odmiennej liczby znaczeń w obu językach danej pary. Kompleksowa analiza funkcjonalna tego zjawiska w odniesieniu do blisko spokrewnionych języków słowiańskich – stanowiąca ważny kontekst dla tej części procedury – została już opracowana i przedstawiona (Hofmański, 2019), jednak szczegółowe przywołanie jej założeń skutkowałooby przekroczeniem ram tej publikacji.

Czy sprawdzą antybiotyki zniszczują korzystny kiszkiwce [jelitowe] bakterie?

Antybiotyki – jedna z głównych składowych sęcieszności medycyny, ony co roku ratują miliony żyć. Ale ony także [także] mogą zadawać szkody normalnemu bakteriynemu systemowi organizmu, od jakiej i zależy nasze zdrowie.

U naszomu ciali mieszczą się tryliony bakterii, bez jakich my nie możemy żyć, i najbilsze jich – u kiszkiwniku. Czy sprawdzą my co razu, koły przyjmójem antybiotyki, zadajemo niepoprawności [niepoprawialne – ‘nienaprawialne’, ‘nieodwracalne’] szkody tej ważnej części naszego organizmu?

„Mikrobiom kiszkiwnika – to składna mreża mikrobiotycznych form życia u naszemu ciali”, – kaže [mówi] James Kinross, kolorektalnyj chirurg z Imperial College London.

4. Kategorie werbalne i imienne

Podstawowym celem działania ujętego w czwartym z „sit” jest doprowadzenie do normatywnego wyrównania morfemów fleksyjnych, których wartość informacyjną można zdekodować zarówno na podstawie podobieństwa formalnego, jak i dzięki czytelnemu już – w dużej mierze poprzez wcześniejsze wyizolowanie słów kluczy, zgodnie z kognitywną perspektywą procesu percepcji komunikatu językowego (Porayski-Pomsta, 1999, 63–64) – kontekstowi komunikacyjnemu. Istota tego działania związana jest bezpośrednio z dostępnością poznawczą wykładników wspólnych dla języków słowiańskich kategorii gramatycznych. Szczególnego podkreślenia wymaga także to, że nawet fakt autentyczności morfemów leksykalnych tworzących analizowane frazy nie warunkuje możliwości skutecznego rozpoznawania ich funkcji. Podobnego komentarza natury pragmatycznej wymaga kwestia nienormatywności samego wykładnika formalnego funkcji gramatycznej – obarczone słowiańską interferencją frazy nie tracą przecież komunikatywnych walorów w języku docelowym, co uznać można lustrzany obraz sytuacji obserwowanej w ramach procedury realizowanej przy okazji *sita* 4. (cf. Hofmański 2019, 224).

4.1. Filtracja

Czy sprawdy antybiotyki zniszczujut korzystny kiszkowe [jelitowe] bakterie?

Antybiotyki – jedna z głównych składowych sączesnoji medycyny, ony co roku ratujut miliony żyć. Ale ony takoz [także] możut zadawaty szkody normalnemu bakterijnemu systemowi organizmu, od jakiej i zalezyt nasze zdrowie.

U naszymu ciali mieszczi się tryljony bakterii, bez jakich my nie możemo żyty, i najbilsze jich – u kiszkiwniku. Czy sprawdy my co razu, koły przyjmójemo antybiotyki, zadajemo niepoprawnoji [niepoprawialne – ‘nienaprawialne’, ‘nieodwralne’] szkody tej ważnej części naszego organizmu?

„Mikrobiom kiszkiwnika – to składna mreża mikrobiotycznych form życia u naszymu ciali”, – kaže [mówi] James Kinross, kolorektalnyj chirurg z Imperial College London.

4.2. Adaptacja

Czy sprawdy antybiotyki zniszczają korzystne kiszkowe [jelitowe] bakterie?

Antybiotyki – jedna z głównych składowych sąciesznej medycyny, one co roku raturują miliony żyć. Ale one także [także] mogą zadawać szkody normalnemu bakteriynemu systemowi organizmu, od jakiego i zależy nasze zdrowie.

U naszymu ciału mieszcząsię tryljony bakterii, bez jakich my nie możemy żyć, i najbilsze jich – u kiszkiwniku. Czy sprawdy my co razu, koły przyjmujemy antybiotyki, zadajemy niepoprawne [niepoprawialne – ‘nienaprawialne’, ‘nieodwracalne’] szkody tej ważnej części naszego organizmu?

„Mikrobiom kiszkiwnika – to składna mereża mikrobiotycznych form życia u naszymu ciału”, – kaže [mówi] James Kinross, kolorektałnyj chirurg z Imperial College London.

Asymilacja prowadzona na tym etapie *techniki siedmiu sit* musi dodatkowo uwzględniać konieczność normatywnej korekty fraz zdaniowych, która związana jest z obserwowaną w językach słowiańskich niekompatybilnością rodzaju gramatycznego⁷, funkcjonującego w obrębie

⁷ Perspektywa glottodydaktyczna pozwala na sformułowanie tezy o funkcjonowaniu trzech zasadniczych „faz” interakcyjnych słowiańskiego słownictwa – jasnej, szarej i ciemnej. Faza jasna, czyli wspólne wyrazy rodzime i obce, płynnie przechodzi w pierwszą z możliwych do wyróżnienia kategorii w fazie szarej – przejściowej między tym, co komunikacyjnie jasne, a nieprzejrzyste i niedostępne. Ta część słownictwa związana jest z niewielkimi modyfikacjami wyrazów analogicznych. Różnice obserwowane w tym przypadku mogą mieć różny charakter, jednak dotyczą przede wszystkim nieznaczących odstępstw fonetycznych (w tym również związanych z procesami historycznojęzykowymi), które odpowiadają specyficie systemów określonej pary języków. Dobrym przykładem mogą być tu takie pary jak (pol.) brwi, karp – (ukr.) брови, корп (np. Він має зусті брови. Це був великий корп). W grupie tej znajdują się również słowa o nieprzystawalności kategorialnej, których postać może być tożsamsa (pol./ukr. detal/деталь) przy jednocześnie nieoczekiwanej dla uczących się odmiennej wartości rodzaju (detal – pol. rodzaj męski; ukr. rodzaj żeński), jak i te, które umożliwiają natychmiastowe dostrzeżenie międzyjęzykowych różnic kategorialnych przy niemal pełnej dostępności poznawczej (pol. sałata – ukr. салат; pol. orkiestra – ukr. оркестр); więcej na temat funkcjonalnej klasyfikacji homonimii międzyjęzykowej – Hofmański, 2019.

rzeczowników jako kategoria klasyfikująca. Z tego względu część morfemów gramatycznych nie będzie przecież poddawana modyfikacji normatywnej ze względu na szerszy zasięg akomodacji związanej z rodzajem.

Ostatnim elementem działania jest wtórna korekta zapisu związana z konsekwencjami alternacji pod wpływem sąsiedztwa skorygowanego morfemu gramatycznego⁸. Proces ten uznać można jednak za postępujący w sposób bezwiedny i niewymagający treningowej uwagi podczas prezentacji czy nauczania techniki⁹.

5. Układ linearny wypowiedzeń i jego możliwe modyfikacje

W zakresie normatywnej adaptacji składniowej obcojęzycznego tekstu o proveniencji słowiańskiej dominować będą modyfikacje odnoszące się przede wszystkim do układu linearnego. Zjawisko to dotyczy zwłaszcza szyku przydawki oraz pozycjonowania odpowiedników zaimka zwrotnego *się*¹⁰.

Polska przydawka gatunkująca, która charakteryzuje się specyficzną z perspektywy ogólnosłowiańskiej postpozycją, jest bezpośrednio skorelowana z analizą leksykalno-semantyczną kognitywnej interpretacji czynności monitorowania wypowiedzi. W tym procesie obok samego wyboru słów kluczy wyróżnia także analizę składniową odnoszącą się do ich porządku (Porayski-Pomsta, 1999, 63). Oznacza to, że dokonanie takiej modyfikacji może ułatwić odnajdowanie najważniejszych dla dekodowania wartości informacyjnej komunikatu jednostek leksykalnych.

W przypadku odpowiedników zaimka zwrotnego modyfikacja będzie mieć wymiar przede wszystkim normatywny związany z zastąpieniem

8 Por – **možut* : *mogą*.

9 Por. **ciali* : *ciała*.

10 Ze względu na słowiańską uniwersalność techniki warta przypomnienia jest również konieczność uwzględnienia w perspektywie języka czeskiego czy słowackiego właściwego lokowania form czasownika *być* w analitycznych formach czasu przeszłego oraz morfemów trybu przypuszczającego (druga pozycja syntaktyczna); (cf. Nowakowska, 2004, 2005).

obcojęzycznego sufiksu¹¹ (w przypadku języków wschodniosłowiańskich) postfiksem i przesunięciem zaimka z ewentualnej pozycji nieakcentowanej w normatywnie akceptowalną pozycję bliską czasownikowi.

Ostatnie działanie na płaszczyźnie składniowej – choć niezwiązane bezpośrednio z dominującymi frekwencyjnie adaptacjami szykiem wypowiedzeń – wymaga normatywnej ingerencji w wyrażenia przyimkowe wraz z uwzględnieniem dotyczącej ich rekcji.

5.1. Filtracja

Czy sprawdzą antybiotyki niszczący korzystne kiszkowe [jelitowe] bakterie?

Antybiotyki – jedna z głównych składowych sączesnej medycyny, one co roku ratują miliony żyć. Ale one także [także] mogą zadawać szkody normalnemu bakteryjnemu systemowi organizmu, od jakiego i zależy nasze zdrowie.

U naszomu ciału mieszczą się tryliony bakterii, bez jakich my nie możemy żyć, i najbliższe jich – u kiszkiwniku. Czy sprawdzą my co razu, koły przyjmujemy antybiotyki, zadajemy niepoprawne [niepoprawialne – ‘nienaprawialne’, ‘nieodwracalne’] szkody tej ważnej części naszego organizmu?

„Mikrobiom kiszkiwnika – to składna mreżka mikrobiotycznych form życia u naszemu ciału”, – kaže [mówi] James Kinross, kolorektałnyj chirurg z Imperial College London.

5.2. Adaptacja

Czy sprawdzą antybiotyki niszczący korzystne bakterie kiszkowe [jelitowe]?

Antybiotyki – jedna z głównych składowych sączesnej medycyny, one co roku ratują miliony żyć. Ale one także [także] mogą zadawać szkody normalnemu systemowi bakteryjnemu organizmu, od jakiego i zależy nasze zdrowie.

W naszym ciele mieszczą się tryliony bakterii, bez jakich my nie możemy żyć, i najbliższe jich – w kiszkiwniku. Czy sprawdzą my co razu, koły przyjmujemy antybiotyki,

11 Tym samym częściowo wyprzedza to działanie związane z zakresem „sita” 7.

zadajemy niepoprawne [niepoprawialne – ‘nienaprawialne’, ‘nieodwracalne’] szkody tej ważnej części naszego organizmu?

„Mikrobiom кишечника – to składowa sieć mikrobiałotycznych form życia w naszym ciele”, – kaže [mówi] James Kinross, chirurg kolorektalny z Imperial College London.

6. Prefiksy

Adaptacja w zakresie prefiksów wymaga poczynienia uwag odnoszących się do kilku współistniejących zjawisk. Przede wszystkim istotne okazują się czytelne funkcje semantyczne znacznej liczby wspólnych przedrostków czasowników dokonanych¹², a skorelowany z tym mechanizm neutralizuje z kolei nieprzystawalność związaną z odmiennymi zasadami repartycji prefiksów (np. *zniszczają : wyniszczają) lub różnicami w zakresie konwencjonalnego stosowania czasowników dokonanych/niedokonanych i – wtórnie – rzeczownikowych derywatów odczasownikowych.

Dodatkowo skomentowania wymaga konieczność nabycia przez użytkowników techniki świadomości występowania daleko idących analogii na płaszczyźnie utrwalonych efektów nawet nieproduktywnych już mechanizmów słowotwórczych (np. *sączesnej, [cf.] sąsiad : ‘współczesnej’ [cf. np. współmieszkaniec, współpracownik]).

Wreszcie – czego również nie można pominąć – w zakres tych modyfikacji włączyć należy identyfikację i adaptację czytelnych wzrostów dawnych wrażeń przyimkowych (cf. *sprawdy [*z prawdy : ‘naprawdę’]).

6.1. Filtracja

Czy sprawdy antybiotyki zniszczają korzystne bakterie kiszkowe [jelitowe]?

12 Dzieje się tak ze względu na wyniesione z procesu akwizycji języka natywnego akceptowanie i dostrzeganie powiązanych z nimi niuansów znaczeniowych przy towarzyszącym im znacznym stopniu bliskości formalnej samych wykładników.

*Antybiotyki – jedna z głównych składowych **są**czesnej medycyny, one co roku ratują miliony żyć. Ale one także [także] mogą zadawać szkody normalnemu systemowi bakteryjnemu organizmu, od jakiego i zależy nasze zdrowie.*

*W naszym ciele mieszczą się tryliony bakterii, bez jakich my nie możemy żyć, i najbilsze jich – w kiszkiwniku. Czy **sprawy** my co razu, koły przyjmujemy antybiotyki, zadajemy niepoprawne [niepoprawialne – ‘nienaprawialne’, ‘nieodwracalne’] szkody tej ważnej części naszego organizmu?*

„Mikrobiom kiszkiwnika – to składna mereża mikrobiotycznych form życia w naszym ciele”, – kaže [mówi] James Kinross, chirurg kolorektalnyj z Imperial College London.

6.2. Adaptacja

Czy naprawdę antybiotyki wyniszczają korzystny bakterie kiszkowe [jelitowe]?

Antybiotyki – jedna z głównych składowych współczesnej medycyny, one co roku ratują miliony żyć. Ale one także [także] mogą zadawać szkody normalnemu systemowi bakteryjnemu organizmu, od jakiego i zależy nasze zdrowie.

W naszym ciele mieszczą się tryliony bakterii, bez jakich my nie możemy żyć, i najbilsze jich – w kiszkiwniku. Czy naprawdę my co razu, koły przyjmujemy antybiotyki, zadajemy niepoprawne [niepoprawialne – ‘nienaprawialne’, ‘nieodwracalne’] szkody tej ważnej części naszego organizmu?

„Mikrobiom kiszkiwnika – to składna mereża mikrobiotycznych form życia w naszym ciele”, – kaže [mówi] James Kinross, chirurg kolorektalnyj z Imperial College London.

7. Sufiksy

Ostatnie, dopełniające „sito” nawiązuje do normatywnych nieprzystawalności przede wszystkim w zakresie procesów słowotwórczych, którym towarzyszy znaczna bliskość („czytelność”) wykładników formalnych (cf. ukr. *колоректальний* [kolorektalnyj] : pol. kolorektalny) oraz

znaczna łatwość wskazania analogicznych form w języku docelowym poprzez wspólną wartość kategorialną (np. *kiszkwownik [кишківник] – ‘to, co związane jest z kiszka’; cf. makownik [‘to, co związane jest z ma-kiem’]).

7.1. Filtracja

Czy naprawdę antybiotyki wyniszczają korzystne bakterie kiszkowe [jelitowe]?

Antybiotyki – jedna z głównych składowych współczesnej medycyny, one co roku ratują miliony żyć. Ale one także [także] mogą zadawać szkody normalnemu systemowi bakteryjnemu organizmu, od jakiego i zależy nasze zdrowie.

*W naszym ciele mieszczą się tryljony bakterii, bez jakich my nie możemy żyć, i naj-
bliższe jich – w kiszkiwniku. Czy naprawdę my co razu, koły przyjmujemy antybio-
tyki, zadajemy niepoprawne [niepoprawialne – ‘nienaprawialne’, ‘nieodwracalne’]
szkody tej ważnej części naszego organizmu?*

*„Mikrobiom kiszkiwnika – to składna mereża mikrobiotycznych form życia w na-
szym ciele”, – kaže [mówi] James Kinross, chirurg kolorektalny z Imperial Col-
lege London.*

7.2. Adaptacja

Czy naprawdę antybiotyki wyniszczają korzystne bakterie kiszkowe [jelitowe]?

Antybiotyki – jedna z głównych składowych współczesnej medycyny, one co roku ratują miliony żyć. Ale one także [także] mogą zadawać szkody normalnemu systemowi bakteryjnemu organizmu, od jakiego i zależy nasze zdrowie.

*W naszym ciele mieszczą się tryljony bakterii, bez jakich my nie możemy żyć, i naj-
bliższe jich – w kiszkwowniku. Czy naprawdę my co razu, koły przyjmujemy antybio-
tyki, zadajemy niepoprawne [niepoprawialne – ‘nienaprawialne’, ‘nieodwracalne’]
szkody tej ważnej części naszego organizmu?*

*„Mikrobiom kiszkwownika – to składna mereża mikrobiotycznych form życia w na-
szym ciele”, – kaže [mówi] James Kinross, chirurg kolorektalny z Imperial College
London.*

Efekt końcowy pełnej procedury przynosi zaadaptowany (spolonizowany) tekst o bardzo wysokim poziomie dostępności poznawczej. Podobnie jak w przypadku tekstów demonstracyjnych (cf. Hofmański, 2019) szerzej przeprowadzone badania wstępne wskazują na stosunkowo zbliżony poziom trudności związanych z interpretacją komunikatów adaptowanych z języka czeskiego i ukraińskiego, co stanowi pośrednią wskazówkę w perspektywie niedokonanej wciąż oceny systemowej odległości języka polskiego i ukraińskiego¹³.

Siedmiostopniowa modyfikacja autentycznego komunikatu językowego zawiera wciąż pojedyncze miejsca, które uniemożliwiają stwierdzenie jego pełnej dostępności poznawczej. Nie może to jednak dziwić zarówno ze względu na fakt przekraczania granic norm języków o utrwalonej tradycją samodzielności, jak też na podkreślany w perspektywie analiz interkomprehensyjnych fakt braku znajomości wszystkich jednostek słownikowych przez natywnych użytkowników danego języka i związaną z tym wiodącą rolę kontekstu (cf. Hofmański, 2018, 178) w procesie komunikacji językowej. Osobnego komentarza wymagają przy tym cztery fragmenty o ograniczonej dostępności znaczeniowej. Konektor względny **koły* pełni kontekstowo interpretowalną funkcję polskiego odpowiednika *kiedy*, co właściwie nie budzi większych wątpliwości. Stosunkowo mało trudności nastęrcza również rzeczownik **kiszownik*, którego znaczenie wyraźnie skorelowane jest z kiszką, czyli jelitem. Medyczny kontekst uwag dotyczących działania antybiotyków z łatwością naprowadza niewyspecjalizowanego, dysponującego wykształceniem ogólnym użytkownika techniki na mikrobiom jelita grubego. Bardziej problematyczny może okazać się znajdujący się w stopniu najwyższym przysłówek **najblisze* ('najwięcej'), którego morfem leksykalny nie posiada genetycznego odpowiednika w repertuarze

13 Tego typu oceny uwzględniające szacunki procentowe wykonane zostały przez zespół prof. Nakvapila dla wybranych języków słowiańskich – polski i czeski (26%), polski i białoruski (32%), czeski i słowacki (11%). Oznaczać to może, że w perspektywie podobnej trudności adaptacyjno-poznawczej przy uwzględnieniu różnic genetycznych prawdopodobna wydaje się teza o zbliżonej lub nawet mniejszej odległości systemowej języka polskiego i ukraińskiego w stosunku do przebadanej pary polsko-białoruskiej (cf. Nekvapil, Sloboda, Wagner, 2009, 31).

morfemów współczesnej polszczyzny. Jednocześnie identyfikowalność formy gramatycznej sprawia jednak, że wytrenowany użytkownik techniki w pewnym stopniu mógłby przewyciężyć tę komunikacyjną trudność. Z kolei fraza **składna mereża* ('złożona sieć') stanowi prawdopodobnie największe wyzwanie. O ile możliwość zdekodowania wartości gramatycznej nie wydaje się jakkolwiek dyskusyjna (rzeczownik liczby pojedynczej rodzaju żeńskiego wraz z poprzedzającym go epitetem), o tyle semantyczna niedostępność ukraińskiego odpowiednika *sieci* właściwie uniemożliwia uchwycenie synonimicznej relacji czasowników (składać – złożyć). Realna niedostępność komunikacyjna ograniczałaby się jednak jedynie to tego fragmentu tekstu¹⁴.

Technika siedmiu sit okazuje się zatem skonwencjonalizowanym i systemowym narzędziem uporządkowanej analizy, którą cechuje możliwość wielokrotnego stosowania i trenowania, a także pełna funkcjonalność bez względu na granicę grafii języków słowiańskich. Stanowi tym samym pragmatyczną alternatywę wobec wciąż niedoskonałych narzędzi cyfrowego wsparcia komunikacji transjęzycznej – przede wszystkim popularnego oprogramowania RBMT (Rule-Based Machine Translation) wykorzystujących język pośredniczący czy STM (narzędzi statystycznych), co w konsekwencji utrudnia osiągnięcie wysokiej jakości przekładów w przypadku wielu par języków blisko spokrewnionych¹⁵. Nabycie umiejętności relatywnie sprawnego poruszania się w zakresie języka obcego bez konieczności konwencjonalnego opanowywania jego struktur stanowi obiektywną i niewymagającą uzasadnienia wartość.

14. Należy jednak mieć na uwadze, że leksem ten znajduje swoje odpowiedniki w innych językach – również zachodniosłowiańskich. W przypadku użytkowników języka polskiego jego zrozumiałość ograniczałaby się w zasadzie do osób bilingwalnych posługujących się kaszubszczyzną. Odleglejsze skojarzenia może jednak dać *mereżka*, będąca nazwą techniki haftu ażurowego (cf. Мельничук, 1989, 439–440).

15. Tłumaczenia oparte na korpusie (SMT) dzielą pierwotne jednostki tekstowe na wyrazy lub frazy, które następnie tłumaczy się oddzielnie, by zbudować z nich zdania w języku docelowym. Popularne narzędzie *Google Translate* w wersji statystycznej stosuje także tłumaczenie na język pośredni (angielski). W konsekwencji defragmentacja fraz zdaniowych i ich ponowne konstruowanie często zakłóca sens (więcej na temat tłumaczenia maszynowego – v. Nasiadka, 2017, 215–217);

Mimo jedynie pozornej trudności proceduralnej przyswojenie podstawowych założeń – zaledwie siedmiu kroków – i związane z tym nabywanie interpretacyjnej elastyczności będzie bez wątpienia procentowało także ogólnym zwiększeniem kompetencji komunikacyjnych. *Technika siedmiu sit* może i powinna być prezentowana zarówno w edukacji szkolnej, jak też atrakcyjnie uzupełniać treść kształcenia w zakresie uniwersyteckich programów o szeroko rozumianym profilu filologicznym. Większa przystępność komunikacyjna rozmaitych treści funkcyjnych w rodzimej przestrzeni etnokulturowej sekundarnie zwiększa również efektywność procesów integracyjnych. W dobie znacznie nasilonej migracji na skutek pełnoskalowej agresji rosyjskiej praktyczny wymiar techniki stanowi więc odpowiedź na rosące potrzeby społeczne. I w końcu – co również nie jest bez znaczenia – upowszechnienie świadomości międzyjęzykowych podobieństw i wysokiej dostępności komunikatów w blisko spokrewnionym języku obcym przywraca obszarowi Europy Środkowej częściowo zatartą w wyniku działania dwudziestowiecznych totalitaryzmów dyglosję, dając ponownie szansę na coraz sprawniejszą komunikację wielojęzyczną od Bałtyku po Adriatyk i Morze Czarne.

Bibliografia

- Dalewska-Greń, H. (2002). *Języki słowiańskie*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Hofmański, W. (2020). *Jak (z)rozumieć obcy język pokrewny? Słowiańska adaptacja „techniki siedmiu sit” (na materiale czesko-polskim)*. „Socjolingwistyka”, nr 34, s. 215–230. <https://doi.org/10.17651/SOCJOLING.34.13>
- Hofmański, W. (2018). *Komunikatywność międzyjęzykowa a proces glottodydaktyczny. JPJO w rodzimej przestrzeni etnokulturowej*. W: *Polonistyka na początku XXI wieku. Diagnozy, koncepcje, perspektywy*. Red. J. Tambor. T.6. *W kręgu (glotto) dydaktyki*. Red. A. Achtelek, K. Graboń. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, s. 177–189.
- Hofmański, W. (2019). *leksykalno-komunikacyjne aspekty słowiańskiej interkomprehensji*. „Prace Językoznawcze”, nr 21 (2), s. 57–70. <https://doi.org/10.31648/pj.3902>
- Hofmański, W. (2021). *Świadomość i intuicja językowa w perspektywie fenomenu interkomprehensji*. „Acta Universitatis Wratislaviensis Slavica Wratislaviensia”, nr 174, s. 123–136. <https://doi.org/10.19195/O137-1150.174.10>

- Klein, H.G., Stegmann, T.D. (2000). *EuroComRom – Die sieben Siebe: Romanische Sprachen sofort lesen können*. Aachen: Shaker Verlag.
- Lipowski, J. (2012). *Paralele w semikomunikacji użytkowników języków północnogermańskich i zachodniosłowiańskich*. „Slavia Occidentalis”, nr 69, s. 147–156.
- McCann, W.J., Klein, H.G., Stegmann T.D. (2003). *EuroComRom – The Seven Sieves: How to Read All the Romance Languages Right Away*. Aachen: Shaker Verlag.
- Nábělková, M. (2008). *Slovenčina a čeština v kontakte: Pokračovanie príbehu*. Bratislava-Praha: Veda, vydavateľstvo SAV, Jazykovedný ústav Ľ. Štúra SAV – Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze.
- Nasiadka, M. (2017). *Typy translatorów automatycznych w tłumaczeniu metafor*. „Lingwistyka Stosowana”, nr 23 (3). s. 213–227. <https://doi.org/10.32612/uw.20804814.2017.3.pp.213-227>
- Nekvapil, J., Sloboda, M., Wagner, P. (2009). *Mnohojazyčnost v České republice. Základní informace*. Praha: nakladatelství lidové noviny.
- Nowakowska, M.M. (2004). *Wpływ niektórych interferencji z zakresu składni na nauczanie języka polskiego na podłożu słowackim*. W: *Wrocławska dyskusja o języku polskim jako obcym. Materiały z międzynarodowej konferencji stowarzyszenia „Bristol”*. Red. A. Dąbrowska. Wrocław: WTN, s. 211–214.
- Nowakowska, M.M. (2005). *Problemy nauczania składni polskiej – szyk głównych składników w wypowiedziach polskich i słowackich*. W: *Nauczanie języka polskiego jako obcego i polskiej kultury w nowej rzeczywistości europejskiej. Materiały z VI Międzynarodowej Konferencji Glottodydaktycznej*. Red. P. Garncarek. Warszawa: Uniwersytet Warszawski, s. 506–510.
- Porayski-Pomsta, J. (1999). *Komunikacja językowa*. W: *Nauka o języku dla polonistów*. Red. S. Dubisz. Warszawa: Książka i Wiedza, s. 19–66.
- Saturno, J., Gębał, P. (2022). *Interkomprehensja w nauczaniu języka polskiego jako obcego (JPO) Słowian wschodnich*. „Acta Universitatis Lodziensis. Kształcenie Polonistyczne Cudzoziemców”, nr 29, s. 213–229. <https://doi.org/10.18778/0860-6587.29.14>
- Sokolová, M., Musilová, K., Slančová, D. (2005). *Slovenčina a Čeština. Synchrónne porovnanie s cvičeniami*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave.
- Мельничук, О. (red.) (1989). *Етимологічний словник української мови*, т. III, Київ: Наукова думка.
- [Mel’ničuk, O. (red.) (1989). *Etimologičnij slovník ukraïns’koï movi*, t. III, Kiïv: Naukova dumka.]

- **WOJCIECH HOFMAŃSKI** – an assistant professor at the Faculty of Polish and Classical Philology at Adam Mickiewicz University since 2017. Polish philologist and linguist, a member of the Polish-Czech Academic Association (Polsko-Czeskie Towarzystwo Naukowe), a member of the editorial board of “Biuletyn Polonistyczny” and the “Bristol” Association of Polish Teachers. His research interests include psycholinguistics, contact

linguistics, and Polish glottodidactics, focusing on an intercomprehension phenomenon and interactions between related linguacultures. Graduate of the Faculty of Polish and Classical Philology at Adam Mickiewicz University; awarded a scholarship by the Foundation of Adam Mickiewicz University (Poznań, Poland) and four-time scholarship winner at Charles University Faculty of Arts and Philosophy (Prague, Czech Republic). From 2013 to 2017, he worked as an assistant professor at the Department of Central European Studies at Charles University. He ran the Polish Language Summer School in Krasnodar, Russia ("Bristol" Association, Embassy of the Republic of Poland in Moscow; July 2019) and participated in summer schools in Germany (2018) and Belarus (2019). He was the originator of the Academy for Improving Polish Language Skills ADAM PL (Akademia Doskonalenia Adekwatności Mowy Polskiej ADAM PL) – a database of open access learning materials – and the manager of an international project prepared for this purpose (China, France, Ukraine; NAWA grant, Promotion of the Polish Language programme; 2021). Since 2022, he has been the head of the Center of Polish Language and Culture for International Students at Adam Mickiewicz University and the editor of the series *AdaM Uczy* [Adam Teaches] – Adam Mickiewicz University Textbooks (Wydawnictwo Naukowe UAM). He is also a columnist for the Czech quarterly journal "Demokratický střed".